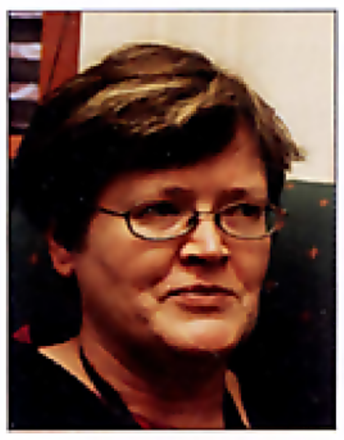

Mirja Loponen
TKI-asiantuntija
Mikkelin
Ammattikorkeakoulu

PROJEKTIT

Mamk pilotoi sähköistä järjestöarkistoa

Mikkelin ammattikorkeakoulu tutki ESR-hankkeessa Järjestöarkistot digitaalisiksi kahden erilaisen järjestöorganisaation kanssa niiden arkistojen muuttamista sähköisiksi arkistoiksi. Syyskuun alusta 2014 maaliskuun loppuun 2015 toteutetussa hankkeessa myös pilotoitiin aiemmin OSA-hankkeessa tuotettua avoimen lähdekoodin järjestelmäratkaisua.

Kumppaneista *Mäntyharjun Virkistys ry* toi tutkimukseen mukaan ison ja aktiivisen urheilujärjestön toiminnan ja toiminnasta syntyvän aineiston. *Mikkelin Kehitysmaayhdistys ry* toi vastaavasti mukaan organisaation, jonka toiminta on hyvin tarkasti rajattu kehitysmaayhteistyön piiriin. Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toimi Mikkelin maakunta-arkiston johtaja *Tytti Voutilainen*. Asiantuntijoina haastateltiin useampien yhdistysten edustajia, kehitetyn tiedonhallintasuunnitelman katselmoinnista kiitos Suomen Urheiluarkiston *Ossi Viidalle* ja Mikkelin maakunta-arkiston *Pentti Hiltuselle*.

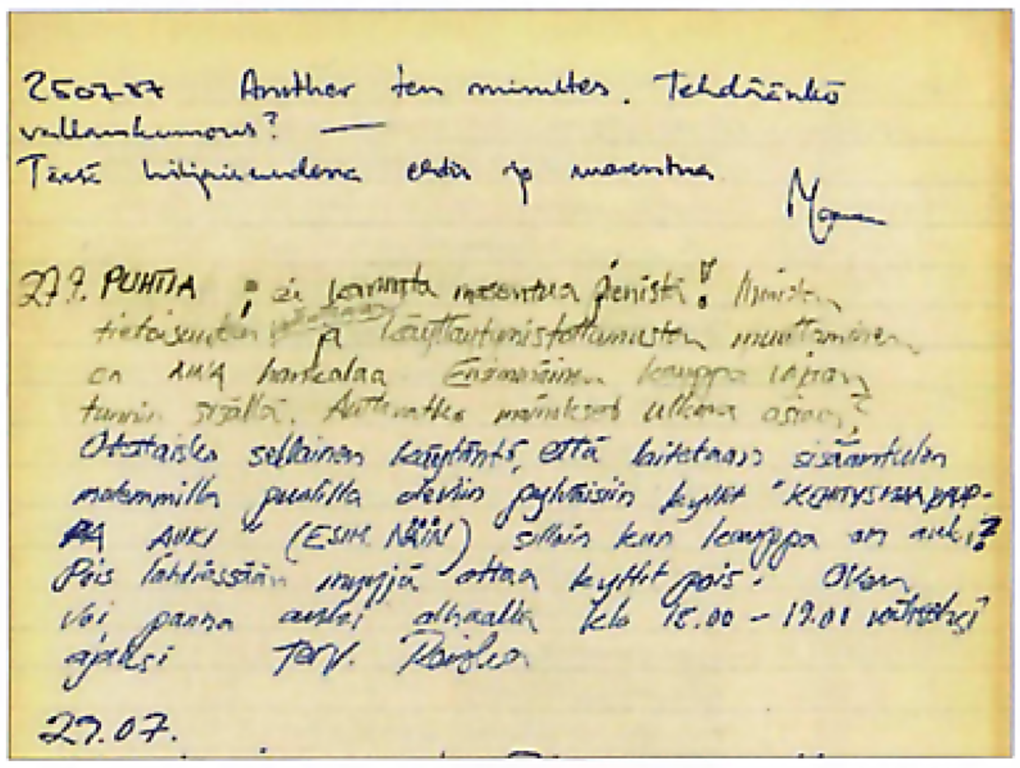

Kuva 2. Digitoitu päiväkirjan sivu Mikkelin kehitysmaayhdistyksen Kehitysmaakaupalla pidetystä päiväkirjasta. Kuvaajana Marja Tiilikainen. Ehkä materiaalit eivät ole olleet arkistokelpoisuus-suositusten mukaisia.

Hankkeeen julkaisu on verkossa : http://urn.fi/URN: ISBN:978-951-588-497-8

Hankkeen tavoitteet

Lyhyesti ilmaistuna hankkeen tavoite oli selvittää, voidaanko järjestöille toteuttaa avoimen lähdekoodin ratkaisulla arkistojärjestelmä. Alustana hankkeessa oli Mamkin aiemmassa OSA -hankkeessa kehitetty avoimen lähdekoodin arkisto (Open Source Archive).

Tavoitetta toki tarkennettiin eli tehtävänä oli luoda suomalaisille järjestöille soveltuva, avoimen lähdekoodin pilottiarkisto, joka mahdollistaa kustannustehokkaan, turvallisen ja luotettavan tavan hoitaa järjestöjen tuottaman tiedon hallintaa ja arkistointia mukaan lukien myös pitkäaikaissäilytyksen. Tavoitteena oli myös selvittää järjestöjen tiedonhallinnan nykytilaa sekä tarpeita sähköiselle tiedonhallinnalle ja digitaaliselle järjestöarkistolle. Samalla kartoitettiin myös järjestöjen valmiuksia aineistojen digitointiin ja arkiston suunnitelmalliseen muodostukseen.

Tuloksena syntyi kaksi kokonaisuutta eli

!. järjestöille räätälöity, kansallinen, digitaalinen avoimen lähdekoodin alustaan luotu pilottiarkisto, jonka aineistoista osa on avoinna kaikille halukkaille esimerkiksi järjestökumppaneiden internet-sivujen kautta tai järjestön antamalla, suoralla julkisella nettiosoitteella. Pilottiarkisto käyttää tiedonohjaussuunnitelmaa ohjaavana toimintona ja voi säilyttää myös operatiivisen toiminnan 'ei arkistoitua' aineistoa.
2. julkaisu, jossa käsitellään mm. järjestöjen arkistojen nykytilannetta ja kuvailua, järjestöjen toiveita analogisen ja digitaalisen aineiston tiedonhallinnalle ja arkistoinnille sekä digitaalisen arkiston käyttöliittymälle. Edelleen julkaisussa käsitellään järjestöjen kouluttautumistarpeita aineiston digitoinnista ja siirtämisestä arkistoon sekä kuvataan toteutetun pilottiarkiston tekninen ratkaisu ja esitellään hankkeen aikana syntyneitä jatkokehitystarpeita.

Kuva 1. Tätä alkuperäistä ohjedokumenttia emme saaneet sähköiseen muotoon muuten kuin valokuvana, kuvaaja Marja Tiilikainen. Kuva on Kehitysmaayhdistyksen Nepal-projektista, Devichourin kylätalo ja sen katolla oleva projektin ohjedokumentti.

Hankkeen kulku

Pilotoinnin pohjaksi otettiin selainpohjainen arkistojärjestelmä, joka siis kehitettiin EAKR-rahoitukseen perustuvassa hankkeessa (1.3.2012 - 31.12.2014).

Järjestelmän avaintoimintoina oli aineiston vastaanotto, jakelu ja hallinta. Kumppaneiden kanssa yhdessä selvitettiin järjestötoiminnassa syntyneiden aineistojen nykytila ja säilytysmuoto sekä säilytyspaikka. Molemmat järjestöt olivat samassa tilanteessa eli arkistointia ei ollut, vaikka aineistoa oli talletettu koko toiminnan ajalta hajautetusti eri paikkoihin. Koulutuksen avulla järjestöille välitettiin tietoa arkistoinnin merkityksestä ja arkistoinnin menetelmistä. Hankkeen aikana järjestöt kokeilivat erityyppisten aineistojen siirtämistä sähköiseen, arkistointikelpoiseen muotoon ja lopulta aineiston siirtämistä ja käyttöä sähköisessä säilytysjärjestelmässä. Lisäksi oppia tuli sekä työpajoissa että järjestöjen itse järjestämissä järjestöaktiivien tapaamisissa.

Hankkeessa selvitettiin myös kolmannen sektorin ja julkisen sektorin yhteistyön mahdollisuutta tiedonhallinnan ja sen avaamisen kautta, tästä esimerkkinä Mikkelin kaupungin kulttuuriavustusten käsittely. Hanke selvitti nykytilanteen ja tutki myös mikä olisi ihanteellinen tavoitetila kunnan ja järjestöjen väliselle tiedonhallinnan yhteistyölle. Muita haastateltuja tahoja olivat Suomen Nuorisojärjestöt ry, Kino Sampo ry ja Vammaiset ry.

Järjestöt pitävät arkistointityötä tärkeänä, niin oman toiminnan tukemiseksi kuin myös kulttuurihistorian säilyttämiseksi. Pilottijärjestöjen puheenjohtajat tuntevat vastuunsa siitä, että järjestöjen toiminnassa syntyvät, varsinkin viralliset, dokumentit säilytetään asiallisesti ja oikealla tavalla.

Säilytystilojen puute on ongelmana järjestöissä. Siksi helpotus olisi suuri, jos vanha analoginen aineisto saataisiin luotettavasti sähköiseen arkistoon, ja seulottu, arkistokansioihin lajiteltu ja luetteloitu aineisto voitaisiin luovuttaa arkistoon, jonne se lopullisesti kuuluu tai se voitaisiin hävittää.

Käytännössä hankkeen toteutus eteni siten, että aluksi opiskeltiin yhdessä hankkeen toimijoiden ja arkisto-osaajien kanssa aineiston kartoittaminen, järjestäminen ja arvonmääritys. Sen jälkeen valittiin digitoitava aineisto ja opeteltiin erilaisilla laitteilla digitointia. Pilottijärjestöillä oli myös jo syntyjään sähköistä aineistoa (videot, digivalokuvat) ja myös tätä aineistoa seulottiin ja valmisteltiin siirrettäväksi sähköiseen arkistoon. Arkistonmuodostussuunnitelma tehtiin tehtäväpohjaiseksi järjestöjen toiminnan pohjalta ja kaikki sähköiseen arkistoon siirretty aineisto sai osan metatiedoista jo arkistonmuodostussuunnitelmasta. Sama arkistonmuodostussuunnitelma voi toimia tiedonohjaussuunnitelmana koko organisaatiolle.

Aineistojen siirto arkistoon aloitettiin tammikuussa ja samalla tutkittiin ja pohdittiin miten pohjana oleva järjestelmä vastasi pilottijärjestöjen odotuksia. Metatietojen syöttöä aineistolle pidettiin aikaa vievänä toimintana ja toivottiinkin esimerkiksi metatietokirjastoa ja lisää automatiikkaa tietojen poimintaan aineistosta. Samoin toivottiin käyttöliittymien kehittämistä arkistoammattilaisen näkökulman sijasta lähemmäs tavallista järjestötoimijaa ja hänen käyttämäänsä älypuhelin- ja tablettiympäristöä.

Mitä sitten?

Kokonaisuudessaan hanke onnistui hyvin, pilottiarkistojärjestelmä syntyi ja se on julkistettu. Pohjaksi

otettu järjestelmä ei tarjonnut kaikkia tarvittavia toiminnallisuuksia valmiina ja järjestelmä vaatii varmaan vielä jatkokehitystä. Ketterä kehittäminen avoimen lähdekoodin maailmassa antoi kuitenkin mahdollisuuden todella käyttäjälähtöiseen kehittämiseen eli arkiston näkökulmalla rakennettu järjestelmä saatiin joustavasti palvelemaan myös muilta osaamistaustoilta tulevia käyttäjiä. Räätälöinti tehtiin pitkäaikaissäilyttämistä ja arkistointia koskevia standardeja ja normeja noudattaen, ei rakentaen 'juuri ja vain sinulle' sopivaa ratkaisua.

Skaalautuvuus koettiin tärkeäksi tulevissa versioissa eli järjestötoimija haluaa tehdä arkistointia esim heti kokouksen päätyttyä älypuhelimella tai tabletilla. Vain vetämällä ikoni jonnekin, ilman että tarvitsee valita luokituksen eri tasoja tai edes kertoa mitä aineistoa on lähettämässä. Tekniikka voi hoitaa tällaiset asiat.

Koulutusta tarvitaan niin vanhan aineiston käsittelyyn kuin sähköisenkin hoitamiseen. Kaikkien järjestötoimijoiden ei tarvitse olla arkistonhoitajia, mutta on hyvä tarjota heille informaatiota säilyttämisestä. Mukaan kaipaisin myös jonkinlaista kasvatusta eettisyydestä aineistojen käsittelyssä, kaikki aineistohan ei ole aina kaikille jaettavissa.

Järjestöarkistoa tarvitaan, mutta se vaatii vielä kehitystä ja kustannusrakenteiden karsimista. Toivotaan, että siitä tulee luonnollinen osa päivittäistä, normaalia järjestötoimintaa, arkistoinnin erityisesti korostumatta.